

Európai
Bizottság

Fenntarhatóság az állatkertekben

SZOMBATI ZÖLDSÉGEK

A fenntartható fejlődés definíciója: olyan fejlődés, mely kielégíti a jelen generációk szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk hasonló igényeinek kielégítését. Az 1992-es riói Föld Csúcs a fenntartható fejlődéssel kapcsolatban 27 irányelvet fogalmazott meg. Ezek az irányelvek környezetbarát üzemeltetést és a szennyezés megelőzését tűzték ki célul.

Környezetvédelmileg megfelelő hulladékgazdálkodás

- 1 Első pillantásra. Ez viszonylag egyszerűnek tűnik. Szelektív hulladékgyűjtés, nem nyomtatunk feleslegesen stb.
- 2 Másodikra már nem annyira. Tulajdonképpen az a jó hulladék, amit meg sem termelünk. Ez szép, de azért termelünk mindenféle hulladékot. Mivel egy nagyváros közepén létezőnk, és tartunk növényevőket, ragadozókat, mindenevőket, képződik bőven hulladék. Nevezzük most alomnak és trágyának.

Hova kerül? Mennyi képződik?

A ragadozók után – például tigrisek, oroszlánok – csontmaradványok, húscsontok szerte a kifutóban, amit a kollégák összetakarítanak. A formális logika azt mondaná egyébként, hogy a növényevők trágyáját a kertészek használhatnák talajerő-visszapótlásra. De nem. Az állatkertek működését számtalan törvény szabályozza. Ugyanúgy vonatkoznak rá a törvények, mint bármely más cégre, állattenyésztő üzemre. Ennek pedig közegészségügyi okai vannak. Nem tehetjük ki ennek a látogatóinkat.

Mi az, amit lehet?

Például kertészeti zöldhulladékot aprítani: mulcsozásra, komposztálásra használjuk. Komposztálási bemutatóink is vannak. A többit elszállítják, ártalmatlanítják, ahogy a jogszabályok előírják.

Bővebben olvashatsz az állatkerti komposztálásról:

<https://zoobudapest.com/uploads/collection/31/file/EHHkomposztKICSI.pdf>

Ha valaki kimegy az irodából lekapcsolja a villanyt? Feleslegesen nem fűtünk? Nem használjuk a klímát? Elég ennyit tennünk?

Mérsékelt égövön élünk, télen hideg van. Mi több, az év túlnyomó részében hidegebb van, mint a trópusi-szubtrópusi területeken, ahonnan az állataink többsége származik. Szóval fűteni kell rájuk; télen a látogatótereket is fűteni kell. Szerencse, hogy az állatkert a Széchenyi fürdővel szemben található. A vízilómedencét már régóta ilyen módon látjuk el meleg vízzel, de sikerült szintet lépnünk. Lássunk egy korábbi közleményt! Amiről akkoriban írtak, azóta is jól működik.

Három fővárosi cég, illetve intézmény együttműködésével valósult meg a Fővárosi Állat- és Növénykertben az az új fűtési rendszer, amely geotermikus (termál) energia hasznosításával jelentősen csökkenti a környezet terhelését, egyúttal közpénzt takarít meg. A 395 millió forint összköltségű fejlesztés az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozása mellett valósult meg. A fejlesztés eredményeképpen 2012-től a városligeti intézmény fűtését jelentős részben a Széchenyi fürdő termálvizének hőjével oldják meg. Az új rendszer 26 épületben összesen 80 000 köbméter légteret lát el termálhővel, és ezáltal több mint 450 növényfaj több ezer, illetve 350 állatfaj közel másfélezer egyedének/kolóniájának biztosít meleget.

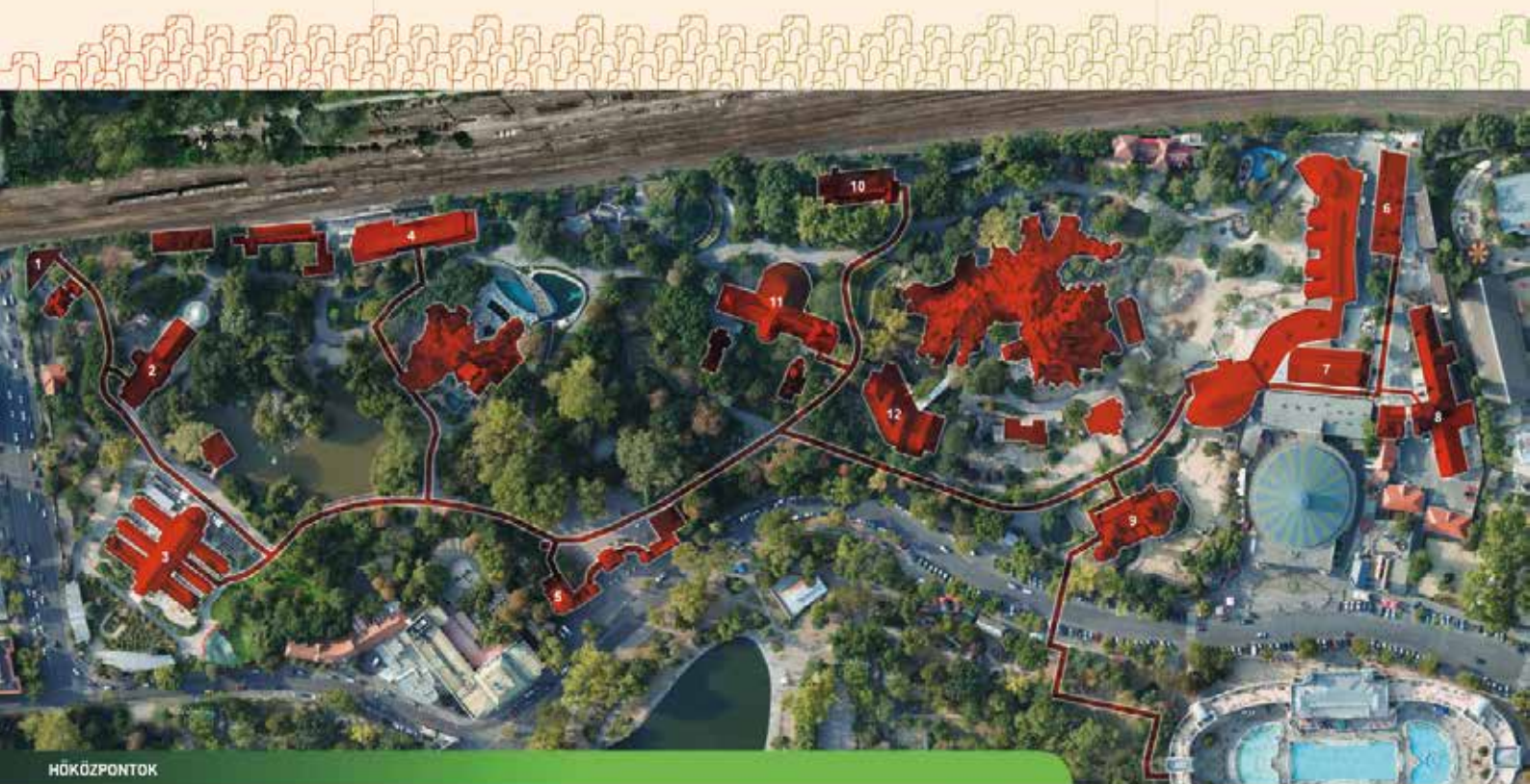
A megvalósításra került geotermikus fűtési rendszer lényege, hogy a Széchenyi fürdő termálvizének hőjével biztosítjuk az állatkerti létesítmények fűtését. A beruházás részeként a fürdő területén egy hőcserélő egység került kiépítésre. Innen indul ki az a szigetelt távhővezetékpár, amely a fürdő gépházát az Elefántház alagsorában kialakított hőközponton keresztül az állatkert 14 épületével köti össze. Mivel a szükséges belső léghőmérséklet biztosításának energiaigénye a külső hőmérséklettől függően változik, a gyakorlatban a termálvíz hőjével az alapvető folyamatos fűtést biztosítja az intézmény, különösen nagy hidegben pedig kiegészítésként rásegítenek a gázüzemű kazánok, amelyek üzembiztonsági tartalékként továbbra is megmaradnak. Az együttműködés a jelenleg kihasználatlan energia hasznosításával mindhárom fél számára kölcsönösen előnyös.

A beruházás elkészültével az állatkert hőenergia-igényének nagyobb részét lényegesen olcsóbb és biztonságosabb energiafelhasználással fedezheti, kiadásait csökkentheti, a földgázfelhasználás – az időjárás alakulásától függően – a jelenleginek akár felére is csökkenhet. A Budapest Hévízei és Gyógyfürdői Zrt. megtakaríthatja a termálvíz kényszerhűtésére fordított víz és áram díjának jelentős részét, és bevételre tesz szert az átadott energia fejében. A FŐTÁV hosszútávon fenntartható energiaellátó és -hasznosító profilja is erősödik. Az évi kb. 500 tonna karbonkibocsátás-csökkenés nyomán az emissziókereskedelmi rendszerben a cég kvóta egységeket takarít meg.

100 ázsiai elefántbika 500 tonnát nyom.

A termálfűtésnek köszönhetően évente 500 tonnával

kevesebb széndioxidot bocsátunk a levegőbe.

HŐKÖZPONTOK

1. Élet-Halál Ház
ellátja még: Szarvas Ház
2. Kós Madárház
ellátja még: Krokodil Ház
3. Pálmaház
4. Xantus-Ház
ellátja még: Riszikla, Fácán Ház, Dél-Amerika Ház

5. Főkapu épület
ellátja még: Inó pavilon
6. Szociális Épület
ellátja még: Szavannaház
7. Játszóház
8. Lakóépület

9. Régi Elefántház
10. Nyugat-Afrika Ház
ellátja még: Kezlatnevelő
11. Kós Majomház
ellátja még: Madrilház, Kattaház
12. Ember szabású Ház
ellátja még: Varázshegy, Botányház, Zsiráfház, Struchház

A fosszilis üzemanyagok használatában is sikerült eredményeket elérnünk. A takarmánykihordás, a kertészeti szállítás, az állategészségügyi szolgálat elektromos autókat használ, ami amellet, hogy környezetbarát, még csendes is. Kevésbé zavaró az állataink számára.

A természeti források felelősségteljes használata

Kertünk több nemzetközi szervezet tagja, amelyek közül a legfontosabbak az Európai Akváriumok és Állatkertek Szövetsége (EAZA) A Világszövetségnek (WAZA) szintűgy.

Ezen szervezetek deklaráltan elkötelezettek a természetvédelem iránt és például nem vásárolnak vadon befogott állatokat bemutatási célból. Ha nagyon ritkán mégis történik vadbefogás annak különleges oka és célja van, de erről majd később.

Az állatkert már a kezdetektől a természeti erőforrások kutatását is végezte. 1873-ban alakult az Állat- és Növényhonosító Társaság. Ezen társaság az egzotikus állatok, növények tartását, termesztését – hazai viszonyok között – gazdasági célból kutatta. Manapság ez nem tűnik olyan szép célnak, hiszen számtalan olyan idegenhonos állat- (gondoljunk csak a pézsmapocokra), valamint növényfajt ismerünk (a búzavirágtól a bálványfáig), amelyek a későbbiekben inkább gondot okoztak, mint hasznot. Mindenesetre ne ítéljük el elődeinket, hiszen a tudományos kutatás célja aztán fokozatosan átalakult! Az így szerzett tapasztalat, tudás a későbbiek folyamán egy olyan alapot adott, amely alkalmassá tette az állatkerteket világszerte a kipusztulás szélére került fajok megmentésére. A természeti erőforrások már a múlt században is egyre nagyobb veszélynek voltak kitéve. Néhány faj már a századelőn is a kipusztulás szélére került.

A Fővárosi Állat- és Növénykert – kiváló, korukat megelőző igazgatói révén – már igen korán felismerte, hogy az állatkertek szerepe igen fontos lehet a természet megőrzésében. Például: a X. Nemzetközi Zoológiai Kongresszus megnyitása előtt augusztus 31 és szeptember 3 között az európai bölény fenntartására alakult nemzetközi társaság (Internationale Gesellschaft zur Erhaltung des Wisents) 1927. évi kongresszusát Budapest Székesfőváros Állat- és Növénykertjében tartotta meg.

Telt múlt az idő, és nemcsak vadon élő állatok kerültek a kipusztulás szélére, hanem háziállatok is. A II. világháború pusztítása után az őshonos magyar kutyafajták megmentésben is szerepet játszott intézményünk.

A múlt század közepétől az állatkertek szerepe is fokozatosan megváltozott. A bemutatás, oktatás, kutatás mellett a természetvédelmi szerepvállalás egyre inkább előtérbe került. A természetmegőrzés két stratégiája az in situ (helyben, a terület és a rajta található élőlények védelmével) és az ex situ, (nem eredeti élőhelyén, az adott faj egyedeinek tartása, szaporítása) is fokozatosan közeledett egymáshoz. Az állatkertek világszerte részt vesznek mindkét stratégiában, a természetes élőhelyek védelmében, és a veszélyeztetett fajok tenyésztésében, visszatelepítésében. A visszatelepítések esetében az élőhelyek védelmében is részt vesznek az állatkertek hiszen, ha nem jó vagy védhető az élőhely nem sok értelme lenne tenyészteni, majd csak úgy kirakni az állatokat, madarakat, hüllőket; így találkozik az in situ és az ex situ természetvédelem. Itt kell kitérnünk arra, hogy a modern állatkertek már nem tartanak vadon befogott állatokat, kivéve a tenyészprogramok esetében, de ezután a szaporulat bővítetten kerül vissza a természetbe.

Az 1950-es években az állatkertek mentették meg a kihalástól például a Mhor-gazellát. Ebben a nemzetközi összefogásban mi is részt veszünk. Ilyen nemzetközi állatkerti együttműködés a tarvarjú tenyészprogramunk, amelyben például 2020-ban is hat felnevelt fiókát adtunk át a spanyolországi repatriáló központnak. A hazai természetvédelmi programok közül kiemelkedő a rákosi vipera és az ürgevédelmi. Világviszonylatban is kiemelkedő az orrszarvú mesteréges termékenyítéssel történő szaporítása, amely a Budapesti Állatkertben történt először.

Világszerte jellemző az állatkertekre, hogy a sebesült veszélyeztetett állatokat befogadják, gyógyítják, ha lehetséges repatriálják. Amennyiben nem, a bemutatás mellett szaporíthatjuk, és a fiókákat repatriáljuk. Igen régóta működnek természetvédelmi mentőhelyek az állatkertben.

A Hungária körúti telephelyen 1997-ben épült meg a Központi Környezetvédelmi Alap támogatásával a Természetvédelmi Mentőhely, melyben nemcsak a kobzott és mentett állatok elhelyezésére van lehetőség, hanem az állatkert gyűjteményébe újonnan érkezett egyedek karanténozására is. A létesítmény ez utóbbi ok miatt a nagyközönség számára nem látogatható. Az 500 négyzetméter alapterületű, kétszintes épület belső állattartó terei jól variálhatók, és mivel az épülethez csatlakozik egy 200 négyzetméteres osztott röpde plusz kifutó is, a változó igények szerint szinte bármilyen állatcsoporthoz (leszámítva bizonyos extremitásokat) tartozó egyed elhelyezése megoldható. Ezt megelőzően a Élet-Halál Házban zajlott a mentőmunka, majd 1997-et követően már két helyen végeztünk mentőmunkát. Az Állatkerti Vadállatmentő Központ 2018-ban nyílt meg a Holnemvolt Várban – uniós támogatással – akkor még Sünispotály néven. Évi több ezer állatot gyógykezelünk és telepítünk vissza, a védett madaraktól kezdve a denevéreken át a sünökig, szoros együttműködésben a nemzeti parkokkal.

A nagyközönség ismereteinek bővítése

A Fővárosi Állat- és Növénykert a kezdetektől fogva nagy hangsúlyt fektetett az oktatásra. Már az alapítók is kifejtették, hogy „...az állatkertnek az oktatás, a tudomány, és a gyakorlat szolgálatába kell állnia.” Az I. Világháború előtt indult ismeretterjesztő előadássorozat „Állatkerti oktató előadások a tanuló ifjúság részére” címmel. A harmincas években Nádler Herbert célként a fiatalok természetszeretetre nevelését határozta meg. 1973-ban Dr. Szederjei Ákos főigazgató önálló zoopedagógiai osztályt hozott létre, amely azóta is működik, évi több ezer diáknak élményszerű tanulási lehetőséget.

Fentiekből kitűnik, hogy az állatkertek szerepe hogyan változott meg, és egyre inkább a természetvédelmi tevékenységek, illetve a fenntartható fejlődés irányába tartunk nemzetközi és hazai szinten egyaránt. Természetesen ez az az út, amelyen mindig vannak új, megvalósítandó célok, lehetőségek – de ráléptünk.

Készítette:
Huszár György
Horváth Alexandra

Budapest
2021